

Gociy N.M., Yaremko L.A. Problems and prospects of development of tourist services of Ukraine are in the conditions of globalization

The global and regional competitiveness of Ukraine is analysed in tourism industry. Problems and prospects of development of tourist services are considered in the conditions of globalization. Main factors which restrain development of tourism in Ukraine is unfavourableness of existent terms for an enterprise in general and tourist business.

УДК 504*[38.327+33:34]

Доц. І.А. Дубовіч¹, канд. геогр. наук;
магістр права М.Г. Булгакова²

**ОСОБЛИВОСТІ ЗАПОБІГАННЯ ЗМІНАМ КЛІМАТУ В УКРАЇНІ:
ЕКОЛОГО-ПОЛІТИЧНІ ТА ЕКОНОМІКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ**

Звернено увагу на глобальні проблеми зі зміни клімату. Проаналізовано еколого-політичні та економіко-правові аспекти щодо запобігання негативним впливам внаслідок змін клімату в Україні. Розглянуто головні міжнародні угоди з питань зміни клімату. Подано інформацію про інституційні спроможності України у вирішенні проблем зі зміни клімату. Охарактеризовано еколого-економіко-політичні й правові заходи щодо запобігання змінам клімату.

Ключові слова: зміни клімату, парникові гази, глобальні екологічні проблеми, екологічна політика, економічне право, Рамкова конвенція ООН зі зміни клімату, Кіотський протокол.

Однією з найбільш актуальних проблем людства в наш час є глобальні зміни клімату. Міжнародні наукові центри з дослідження клімату обґрунтовують, що впродовж ХХІ ст. температура на Землі підвищиться на 2-5°C. Такі темпи глобального потепління спричинять серйозні кліматичні зміни, внаслідок чого різні екосистеми опиняться під загрозою зникнення. Найбільш помітними наслідками зміни клімату буде не поступове потепління, а надзвичайні природні явища, такі як сильні засухи, повені, урагани тощо.

Науково доведено, що основною причиною зміни клімату є діяльність людини. Через спалювання викопних палив відбувається накопичення парникових газів в атмосфері, що впливає на підвищення температури на Землі. Для уникнення глобальної катастрофи внаслідок підвищення температури на Землі у Звітах Міжурядової групи експертів ООН зі зміни клімату [3] і результатах багатьох наукових досліджень звернено увагу на необхідність термінових та всеосяжних заходів спрямованих на зниження викидів парникових газів у всьому світі.

Варто зазначити, що процес глобального потепління відбувається нерівномірно на Землі. У деяких регіонах температура змінюється швидше, в інших – повільніше, внаслідок чого у деяких частинах світу виникають різні кліматичні аномальні явища (засухи, буревії, повені, танення льодовиків тощо). Ці явища призводять до порушення геоекологічної системи планети. Висока швидкість глобального потепління є надто складною для адаптації багатьох екосистем Землі. Ця складність виявлятиметься у неможливості адап-

туватися до змін, у значних економічних втратах унаслідок аномальних стихійних явищ, у великій кількості екологічних біженців, порушенні прав людини на життя, прав на безпечне для життя та здоров'я довкілля та ін.

Досліджуючи зміни клімату, потрібно розуміти, що природний комплекс кожної країни нерозривно пов'язаний з природним комплексом інших країн. Тому вирішення проблем, пов'язаних із викидами парникових газів в атмосферу, неможливе без активної й ефективної міжнародної еколого-економіко-політичної та правової співпраці.

Отже, актуальність досліджень змін геоекологічної ситуації полягає насамперед у тім, що держави перебувають в екологічній взаємозалежності. Глобальне потепління не може бути обмеженим державними кордонами, а це означає, що довкілля треба приймати як єдину цілісну систему.

Провідною міжнародною організацією у вирішенні глобальних проблем з охорони довкілля, екологічного забезпечення та раціонального використання і відтворення природних ресурсів є ООН. Під егідою ООН було підписано багато угод у сфері охорони довкілля, організовано та проведено велику кількість важливих міжнародних конференцій, які визначили нові цілі та завдання світової екологічної та економічної політики, міжнародного екологічного права та еколого-економічного співробітництва [1].

Оскільки глобальне потепління є однією з найбільш актуальних проблем сучасності, то на рівні ООН було підписано Рамкову конвенцію ООН про зміну клімату (1992 р.) та Кіотський протокол до неї (1997 р.). Мета цих міжнародно-правових документів полягає у тому, щоб досягти відповідного рівня щодо стабілізації концентрацій парникових газів в атмосфері на такому рівні, який унеможливував би небезпечний антропогенний вплив на кліматичну систему.

Аналізуючи діяльність ООН у міжнародних еколого-економіко-політичних та правових відносинах, помітні чималі зусилля цієї світової організації у вирішенні глобальних екологічних проблем, зокрема зміни клімату. Але, як свідчить досвід, підписані міжнародні документи щодо змін клімату, і взагалі в екологічній сфері, не реалізуються належним чином, не завжди вдається досягти поставленої мети. Це пояснюється тим, що відсутній чіткий механізм практичної реалізації підписаних міжнародних договорів та контролю за їх виконанням як на міжнародному, так і на національному рівнях.

Зазначимо, що Україна заявила про свою занепокоєність щодо проблем зміни клімату. Про це свідчить підписана (1992 р.) та ратифікована (1996 р.) Україною Рамкова конвенція ООН про зміну клімату, а також підписаний (1997 р.) та ратифікований (1999 р.) Кіотський протокол. Україна, яка підписала й ратифікувала ці міжнародні документи (Рамкову конвенцію ООН про зміну клімату та Кіотський протокол), зобов'язана їх виконувати. Підписання та ратифікація наведених угод для України є першим позитивним кроком у вирішенні проблем зміни клімату. Кіотський протокол є стимулом для реалізації концепції сталого розвитку, джерелом інвестицій у природоохоронні проекти та сучасні технології для модернізації промисловості.

¹ НЛТУ України, м. Львів;

² Експертно-дорадчий центр "Правова аналітика"

Відомо, що Кіотський протокол встановлює кількісні зобов'язання щодо скорочення викидів парникових газів. 1990 рік є базовим роком для розрахунку таких зобов'язань у Кіотському протоколі. Якщо проаналізувати ситуацію в Україні, то у 1990 р. викиди Україною парникових газів були набагато більшими, ніж у наш час. Тому, зокрема внаслідок сповільнення темпів економічного розвитку після 1990 р., Україна немає міжнародних зобов'язань щодо кількісного скорочення викидів парникових газів на період 2008-2012 рр. (термін дії Кіотського протоколу). Враховуючи вимоги міжнародних угод з питань зміни клімату, Україна має вирішити низку завдань, серед них: формулювання, здійснення, публікація та поновлення національних та регіональних програм, які містять заходи з пом'якшення наслідків зміни клімату, сприяння раціональному використанню поглиначів та накопичувачів парникових газів та ін. Тому структура екологічної, економічної, правової та політичної систем в Україні спрямована на запобігання негативним змінам клімату, повинні відповідати міжнародним принципам. На національному рівні необхідно розробити і реалізувати відповідні програми дій щодо запобігання змінам клімату. Насправді за тривалий (з 1997 р.) період чинності міжнародних угод з проблем зміни клімату, активізація у вирішенні цієї проблеми в Україні розпочалася порівняно недавно. Активізація діяльності органів державної влади пов'язана здебільшого з можливістю залучення додаткових фінансових ресурсів в Україну шляхом реалізації гнучких економіко-правових механізмів Кіотського протоколу із спільного впровадження та міжнародної торгівлі квотами. Ці механізми передбачають залучення коштів зарубіжних держав, які мають значні зобов'язання щодо скорочення викидів парникових газів. Оскільки скорочення викидів парникових газів для високорозвинених держав (Японія, держави Європейського Союзу та ін.) коштує значно дорожче, ніж таке ж скорочення, наприклад, в Україні, а на глобальному рівні немає значення, де саме, в якій державі таке скорочення відбувається, то ці держави інвестують кошти для скорочення викидів парникових газів саме в Україні. Тому активність України у сфері реалізації гнучких економіко-правових механізмів Кіотського протоколу є досить високою, чого не можна засвідчити у розробленні та впровадженні державної екологічної політики із зниження викидів парникових газів на національному рівні. Бездіяльність уряду в цій сфері критикує громадськість, яка вказує на те, що Україна є серед лідерів держав у світі за кількістю викидів парникових газів на одиницю ВВП [5].

Тому для ефективної реалізації міжнародних вимог щодо скорочення викидів парникових газів у різних секторах економіки в Україні повинні бути розроблені і реалізовані чіткі програми дій. На державному рівні потрібно проводити комплексну еколого- та економіко-правову політику, з урахуванням існуючих проблем зі зміни клімату. В Україні у 2007 р. створено спеціальний орган центральної виконавчої влади (Державне агентство екологічних інвестицій – Держекоінвестагентство, перейменовано у 2010 р. з Національного агентства екологічних інвестицій України). Основними завданнями Держекоінвестагентства України є:

- 1) реалізація державної політики у сфері регулювання негативного антропогенного впливу на зміну клімату та адаптації до кліматичних змін, а також внесення пропозицій щодо її формування;
- 2) виконання в межах компетенції вимог Рамкової конвенції ООН про зміну клімату та Кіотського протоколу до неї;
- 3) створення та забезпечення функціонування національної системи обігу і торгівлі вуглецевими одиницями;
- 4) провадження міжнародної діяльності за Рамковою конвенцією ООН про зміну клімату та Кіотським протоколом до неї [6].

Діяльність цього органу спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністерство екології та природних ресурсів України (перейменовано у 2010 р. з Міністерства охорони навколишнього середовища). Варто зазначити, що у 2012 р. спливає термін дії Кіотського протоколу до Рамкової конвенції ООН про зміну клімату. Тому впродовж останніх років відбуваються міжнародні переговори, спрямовані на підготовку нової міжнародної угоди, яка повинна б замінити Кіотський протокол. У цьому міжнародному документі мали б бути передбачені кількісні зобов'язання держав щодо скорочення викидів парникових газів, а також механізми реалізації інших проблем, які пов'язані зі зміною клімату. Серед них такі, як: проблеми держав, для яких глобальні зміни клімату створюють загрозу знищення через можливість затоплення та інших стихійних явищ; проблема забезпечення низьковуглецевого розвитку економіки держав та фінансування і передача відповідних технологій для такого розвитку; проблема адаптації до зміни клімату та ін.

Звертаючи увагу на скорочення викидів парникових газів, які ставить перед собою Україна, та про які заявляє на міжнародних переговорах, зокрема у Познані (2008 р.) та Копенгагені (2009 р.), то мета України не є надто амбітною та не свідчить про наміри скорочувати викиди парникових газів. У 2008 р. та 2009 р. Україна заявляла про свою готовність скоротити викиди парникових газів на 20 % до 2020 р. та на 50 % до 2050 р., порівняно з рівнем викидів парникових газів 1990 р. Така позиція України насправді свідчить про відсутність будь-яких зобов'язань зі скорочення викидів, оскільки сьогодні в Україні викидається приблизно на 50 % менше парникових газів, ніж у 1990 р., тому такі цілі означають фактичне зростання викидів. Громадськість в Україні та світі гостро критикувала такі цілі України на національному та міжнародному рівнях. У 2010 р., коли відбувалися чергові переговори з питань зміни клімату в Канкуні (Мексика), така мета офіційною делегацією України вже не декларувалася. Сьогодні в українському законодавстві не закріплені умови скорочення викидів парникових газів. Тому нині не відомо, яку позицію зі скорочення викидів парникових газів подасть Україна на міжнародних переговорах, що мають відбутися у Дурбані (ПАР) у грудні 2011 р., та результатом яких має стати підписання нової міжнародної угоди зі скорочення викидів парникових газів після 2012 р. Важко передбачити, чи новий документ, що буде прийнято, встановлюватиме конкретні і достатні кількісні зобов'язання зі скорочення викидів парникових газів, які будуть безпечними для кліматичної системи планети, чи цей документ підпишуть і ратифікують всі

держави, особливо ті, які відповідальні за переважну більшість викидів парникових газів у світі (США, Китай, Індія, Росія та ін.). Для глобальної домовленості має бути досягнуто консенсусу з усіх питань переговорного процесу зі зміни клімату. Йдеться не лише про проблеми скорочення викидів парникових газів, але й про адаптацію до зміни клімату держав, які зазнають найбільшого негативного впливу від кліматичних змін, малих островних держав, які є під загрозою зникнення, фінансування заходів щодо запобігання зміни клімату, забезпечення технологій для скорочення викидів парникових газів, особливо державам, які інтенсивно розвиваються та ін.

Проблемою у досягненні консенсусу на міжнародному рівні є те, що держави, усвідомлюючи глобальність, нагальність та небезпеку проблеми зміни клімату, насамперед дбають про вигоду та забезпечення своїх власних економічних інтересів. Належної консолідації щодо вирішення проблеми зміни клімату на глобальному рівні немає. Тому поки кожен уряд не усвідомить, що певними своїми інтересами потрібно поступитися заради боротьби із змінами клімату на глобальному рівні, доти ефективність міжнародних зобов'язань буде низькою. У такій ситуації не можна сподіватися на те, що ухвалені міжнародні угоди будуть встановлювати загальні зобов'язання, належні механізми контролю за їх дотриманням. Таким чином, міжнародні угоди будуть мати більш теоретичний, рекомендаційний, декларативний характер.

Із наведеного вище, можна зробити деякі висновки:

1. Однією з найбільш актуальних проблем людства в наш час є глобальні зміни клімату.
2. У міжнародних еколого-економіко-політичних та еколого-економіко-правових відносинах, простежуються чималі зусилля ООН щодо вирішення глобальних екологічних проблем, зокрема зміни клімату.
3. Україна, яка заявила про свою стурбованість відносно проблем зміни клімату, підписала (1992 р.) та ратифікувала (1996 р.) Рамкову конвенцію ООН про зміну клімату, а також підписала (1997 р.) та ратифікувала (1999 р.) Кіотський протокол.
4. Україна заявляла про свою готовність скоротити викиди парникових газів на 20 % до 2020 р. та на 50 % до 2050 р., порівняно з рівнем викидів парникових газів 1990 р., але таке скорочення свідчить про відсутність будь-яких зобов'язань зі скорочення викидів, оскільки сьогодні в Україні викидається приблизно на 50 % менше парникових газів, ніж у 1990 р., тому такі цілі означають фактичне зростання викидів.

Література

1. Дубовіч І.А. Еколого-політичні механізми запобігання змінам геоecологічної ситуації внаслідок глобального потепління / І.А. Дубовіч // Лісове господарство, лісова, паперова і деревообробна промисловість : міжвідомч. наук.-техн. зб. – Львів : Вид-во НЛТУ України. – 2011. – Вип. 37.1. – С. 250-255.
2. Дубовіч І.А. Значення Організації Об'єднаних Націй у формуванні міжнародної екологічної політики / І.А. Дубовіч // Науковий вісник УкрДЛТУ : зб. наук.-техн. праць. – Львів : Вид-во УкрДЛТУ. – 2009. – Вип. 19.6. – С. 41-49.
3. Звіти міжурядової групи експертів ООН зі зміни клімату. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.ipcc.ch/publications_and_data/publications_and_data_reports.shtml#4.
4. Екологічна Конституція Землі. Методологічні засади / за ред. акад. НАН України, д-ра екон. наук проф. Ю.Ю. Туниці. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2011. – С. 184-191.

5. Клімат майбутнього без загрози для життя. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.climategroup.org.ua/wp-content/uploads/2010/11/pos_kankun101118.pdf.

6. Положення про Державне агентство екологічних інвестицій, затверджене Указом Президента України від 13 квітня 2011 р., № 455/2011. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.neia.gov.ua/nature/control/uk/publish/article?art_id=126608&cat_id=108499.

Дубович І.А., Булгакова М.Г. Особенности предотвращения изменения климата в Украине: эколого-политические и экономико-правовые аспекты

Обращено внимание на глобальные проблемы изменения климата. Проанализированы эколого-политические и экономико-правовые аспекты предотвращения негативных последствий изменения климата в Украине. Приведены основные международные договоры по вопросам изменения климата. Предоставлена информация об институциональном потенциале Украины в решении проблем изменения климата. Рассмотрены эколого-экономико-политические и правовые меры по предотвращению изменения климата.

Ключевые слова: изменение климата, парниковые газы, глобальные экологические проблемы, экологическая политика, экономическое право, Рамочная конвенция ООН об изменении климата, Киотский протокол.

Dubovych I.A., Bulgakova M.G. The peculiarities of climate change mitigation policy in Ukraine: environmental, political, economic, and legal aspects

Attention is paid to global environmental problem of climate change. The environmental, political, legal and economic challenges of climate change impacts are characterized. Major international agreements on climate change are presented. The institutional capacity of Ukraine to address the problems of climate change is overviewed. The environmental, economic, political, and legal measures towards climate change mitigation are addressed.

Keywords: climate change, greenhouse gases, global environmental problems, environmental policy, economic law, the UN Framework Convention on Climate Change, the Kyoto Protocol.

УДК 332.3

Доц. Т.Є. Зінченко, канд. с.-г. наук –
Одеський державний аграрний університет

СУЧАСНИЙ СТАН ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ АГЛОМЕРАЦІЙ

Наведено структуру земельного фонду Одеської агломерації. Проведено аналіз сучасного стану та визначено основні проблеми у використанні земельних ресурсів. Побудовано тенденцію щодо зміни площі земель сільськогосподарського призначення.

Ключові слова: агломерація, земельний фонд, земельні ресурси.

Постановка проблеми. Земля, як ресурс природного походження, є унікальним об'єктом. Вона є обмеженим, багатофункціональним природним продуктом, який визначає специфічні підходи до її використання [1, с. 7]. Крім цього, виходячи з просторових властивостей, земельні ресурси виступають як багатофункціональний фактор відтворювального процесу і вимагають належного раціонального та ефективного їх використання. До того ж, в умовах що складаються, зростає інтерес до використання земельних ресурсів в урбанізованих зонах та ареалах, у приміських зонах великих міст та агломераціях. Не винятком є і Одеська агломерація, оскільки тут виникає значна